

Flexibility in the Labour Market”, hvor der argumenteres mod ligeløn mellem fast- og kontraktansatte, heltids- og deltidsansatte, hvilket ses som et skjult subsidie til familier, hvor den ene part arbejder deltid for at have tid til børnene. I stedet foreslås direkte støtte til børnefamilier, hvorved den fleksibilitet, som de hævder opretholdes gennem markedsmekanismene, bevares. Flexibilitetens bagside betones af Hyman, Scholarios og Baldry i “Daddy, I don’t like these shifts you’re working because I never see you: Coping Strategies for Home and Work”, hvor det fremhæves at fleksibilitet i praksis anvendes til at presse medarbejderne til tidsmæssig fleksibilitet fremfor til at tage hensyn til deres omsorgsforpligtelser. Dette søges imødekommet gennem samarbejde mellem arbejdsgiver, her en lokal myndighed, og fagforening i den case, der beskrives i Tailby et al.’s “Workplace Partnership and Work-Life Balance: A Local Government Case Study”, hvor der trods gode intentioner fremstår et misforhold mellem øget arbejdsintensitet og work-life balance.

I “Men’s Conditions of Employment and the Division of Childcare Between Parents” finder Irene Bruegel og Anne Gray, i lighed med situationen i Danmark, et misforhold mellem fædres sektorielle placering i på arbejdsmarkedet, høje arbejdstid og deres voksende rolle som omsorgspersoner. Charles og James ser i “Gender, Job Insecurity and the Work-Life Balance” på tre arbejdspladser fordelt på forskellige brancher med forskellig tradition for deltid og barsel, og konkluderer blandt andet, at familievenlige politikker kan se ud til at reproducere en kønnet work-life balance.

Bradley, Healy og Mukherjee indbefatter i “Multiple Burdens: Problems of Work-Life Balance for Ethnic Minority Trade Union Activist Women” eksplicit muligheden for at lave frivilligt arbejde, som et aspekt af work-life balance, hvor studiets kvinder ansporet af personlige oplevelser med racisme har engageret sig i fagforeningsarbejde. En af de, efter min mening, mest interessante artikler i antologien er Dales “Com-

binning Family and Employment: Evidence from Pakistani and Bangladeshi Women”. Her fremhæves tegn på forandringer i særligt de højtuddannede kvinders ambition om og mulighed for deltagelse på arbejdsmarkedet. Trods en fastholdelse af traditionelle familiemønstre, der gør det sværere at forene arbejds- og familieliv, ønsker kvinderne at have betalt arbejde, da de set det som en vej til uafhængighed og selvverd.

Bogens sidste artikel “Care Workers and Work-life Balance: The Example of Domiciliary Careworkers” af Ungerson og Yeandle er også et af de mere interessante bidrag. I undersøgelsen af fem landes forskellige muligheder i forhold til ældreomsorg vender problemstillingen om work-life balance 180 grader rundt. Eksempelvis peges der på, hvordan muligheden for at ansætte familiemedlemmer til at udføre pleje ikke ubetinget skaber en bedre work-life balance for de omsorgsgivende, der på trods af mindre betalt arbejde udover omsorgsarbejdet ofte ender med et meget lille personligt frirum. Samtidig skabes der i nogle lande et meget lidt reguleret marked for uudannet arbejdskraft, der igen kan ende med et meget lille rum til privatliv. En undersøgelse, der bestemt er værd at tage med i overvejelserne om forskellige modeller for betalt omsorg.

Anmeldt af **Sidsel Lond Grosen**, undervisningsassistent på Den Samfundsvidenskabelige Basisuddannelse, Roskilde Universitetscenter.
e-mail: sgrosen@ruc.dk

Pernille Rasmussen:

Når arbejdet tager magten

Hans Reitzels Forlag 2005, 206s.

ISBN: 87-412-0236-8

Når arbejdet tager magten handler om arbejdsafhængighed. PR definerer begrebet i indledningskapitlet som “...en tvangspræget tilskyndelse til at arbejde. Den arbejdsafhængige arbejder typisk flere timer end gennemsnittet af

befolkningen, og de fleste andre livsaktiviteter såsom samvær med familie og venner samt fritidsaktiviteter nedprioriteres.”.

I bogens andet kapitel “Arbejde – forbandelse eller velsignelse?” indføres læseren kortfattet i arbejdets skiftende betydning fra at have været forbundet med ‘ufrit’ møje til at være en prestigefuld og anerkendt aktivitet, som ved hjælp af bl.a. den protestantiske etik synes at være en pligt som er eftertragtellesværdig. Vi bliver præsenteret for lidt statistik over det faktisk udførte arbejde. PR slår fast at den formelle arbejdsuge aldrig har været kortere i DK end den er i dag – men alligevel knokles der mere og mere(?) Jagten på produktivtets- og effektivitetsgevinster stiger under indflydelse af den øgede globalisering og konkurrence og selv om danskerne faktisk angiveligt ønsker at arbejde mere, så ønsker vi også at tingene skal gå langsommere.

De gamle fællesskaber forsvinder og (dét?) nye kommer til – arbejdet. Det indgår i skabelsen af det fundament som kan katalysere arbejdsafhængighed. PR afslutter kapitlet med et afsnit om ‘flow’ som en mulig kilde til at arbejdet får den fylde som den gør blandt nogle. Flow er en nydelsesfuld tilstand som oprindeligt er beskrevet af Csikszentmihalyi (jf. fx Charlotte Blochs bog om *Flow og stress – Stemninger og følelseskultur i hverdagslivet*, som kunne føje interessante perspektiver til PRs bog – ikke mindst om relationerne mellem flow og stress.)

I bogens tredje kapitel defineres arbejdsafhængighed i relation til det fysiske såvel som det psykiske. Vi bliver præsenteret for en række forskellige kendetegn ved afhængighed: svingende selvopfattelser; ydrestyret; tvangsprægede arbejdsmønstre; manglende evne til at slappe af og fornægtelse. Der beskrives tre typer af arbejdsafhængige: den tvangsprægede type; den perfektionistiske type og den ambitiøse type. Kapitlet afsluttes med en test hvor man kan tjekke om man er (ved at blive) arbejdsafhængig. Jeg finder den lidt ugebladsagtig – også selv om den angiveligt skulle have været anvendt i forskningsøjemed.

I kapitel 4 ses på forskellige faktorer der er med til at skabe arbejdsafhængighed. Dels fokuseres på personlighedstræk, dels på miljøets betydning. Der refereres til en bestemt personlighedstype (Type A), som tidligere blev associeret med arbejdsafhængighed. Forfatteren peger dog på, at man senere har fundet ud af, at fænomenerne ikke var identiske. Alligevel synes Type A personlighedstrækkene at danne et centralt referencepunkt i hele bogen. Muligvis skyldes det at jeg ikke er psykolog, men jeg finder gennemgående at det kan være vanskeligt at finde ud af hvordan der skelnes mellem hønen og ægget i forhold til årsag og virkning. Personlighedstrækkene ligner på mange måder de tidligere beskrevne kendetegn og de senere karakteriserede elementer ved arbejdsafhængigheden (begge i kapitel 3). I anden del af kapitlet beskrives miljøets betydning: forældre, familie, arbejdsplads samt kultur og samfund. Det skal ikke være nogen hemmelighed at da jeg bestilte bogen til anmeldelse, var det særlig med interesse for hvordan ledelse, organisation og herigennem arbejdsplads, mon blev behandlet. Miljøets betydning og de sociologiske aspekter af arbejdsafhængigheden kunne i den henseende godt have været behandlet langt mere fyldestgørende.

I kapitel fem belyses hvad der sker når arbejdet faktisk tager magten. Processen og konsekvenserne beskrives mest fyldestgørende – naturligvis – for den arbejdsafhængige selv. Men også konsekvenser for familie og arbejdsplads medtages. Der lægges særligt vægt på stress og udbrændthed; og ledelsen – og deres rolle ift. virksomhedskultur – tilskrives i øvrigt et væsentligt ansvar.

I kapitel 6 er der hjælp til selvhjælp og anvisninger på hvad man kan gøre for at forhindre arbejdsafhængighed. Igen er der både råd til den arbejdsafhængige, til familien og til arbejdspladsen samt til samfundet. At sænke tempoet synes at være det gennemgående. Men som arbejdsafhængig er det vel vanskeligt selv at se problemet – det er jo oftest det største problem ved afhængighedsproblemer i det hele taget. Først når det er gået galt synes det at gå op for folk hvad der

har været på færde – hvad også mange af anekdoterne/fortællingerne i bogen underbygger: 'de arbejdsafhængige' forsætter eller bliver 'omvendt' efter nogle konkrete og ofte dramatiske hændelser. I bogen omtales motion og meditation som en mulig metode til at forebygge og behandle stress. Men som PR peger på kan disse elementer i sig selv blive del af et misbrugsmønster idet det i høj grad mere er symptombehandling end egentlig problemløsningsstiltag. Det bør give anledning til overvejelser hos mange der beskæftiger sig med trivsels- og sundhedsområdet i relation til arbejdet. Der er mange gode råd til hvad man kan gøre på arbejdspladsen. Men at ændre en virksomhedskultur, som i den grad favoriserer medarbejdere der har de karakteristika som bidrager til afhængigheden, synes vanskeligt løst med disse råd. Det er dog alligevel et forsøg værd – og måske kan bogen på nogle arbejdspladser være genstand for at få sat gang i diskussionerne. PR anbefaler desuden at inddrage samarbejdsudvalg og sikkerhedsudvalg som mulige aktører. På en del virksomheder, som nok ligger i den røde zone i relation til arbejdsafhængighed, vil disse institutioner dog ofte have en ringe status, hvis de overhovedet eksisterer. Derfor kan det være nødvendigt at inddrage andre aktører – PR nævner fx psykologer og konsulenter.

I det sidste kapitel sættes fokus på i hvilken grad arbejdet vil styre os i fremtiden. Det ser ikke godt ud: projektarbejdet synes at blive et stadigt mere udbredt fænomen, hvor såvel skoleelever, studerende og medarbejdere kontinuerligt bliver oplært til at tænke i deres projekter 24 timer i døgnet. Succes skal vedligeholdes og 'du er kun så god som dit sidste projekt' hvilket skaber et konstant pres.

Bogen er let skrevet og let læst. Den balancerer mellem at være en selvhjælpsbog og en videnskabelig analyse – og balancen lykkes ikke helt. Den har ikke – og foregiver heller ikke at have – en større videnskabelig dybde eller tyngde, men kommer udmærket omkring et område,

som ikke er belyst i særlig høj grad – og slet ikke i en dansk kontekst. Bogen har en række anekdoter som dels stammer fra amerikansk litteratur og del fra PRs egne samtaler og interview. Der er ikke nogen metodisk fremstilling, hverken i forhold til udførelse, indsamling, systematik (ud over at der både er mænd og kvinder) eller analyse af interviewene, hvilket er ærgerligt. Men anekdoterne foregiver heller ikke at være meget andet en illustrationer på de diskussioner der i øvrigt gennemføres. Bogen er et udmærket debatoplæg og kan tilføre nye perspektiver på et ubetrådt område blandt såvel professionelle udøvere som praktikere i forhold til psykisk arbejdsmiljø (målgruppen er alle der beskæftiger sig med psykisk arbejdsmiljø, herunder ledere og behandlere af klienter med arbejdsrelaterede problemstillinger). Og så er der også en målgruppe i dem, som selv har interesse i at skabe eller bevare balancen mellem arbejde og privatliv). Bogen savner nok noget dybde på nogle punkter. Til tider bliver anekdoterne noget ugebladsagtig og der findes også referencer til undersøgelser, som jeg finder noget tvivlsomme. Et større selvstændigt og metodisk velunderbygget empirisk arbejde ville have klædt den godt. Det er vel smag og behag – men jeg kunne godt tænke mig, at der havde været en alfabetisk litteraturfortegnelse i stedet for kun noter. En let læst bog med en interessant problemstilling, der ikke er belyst i tilstrækkelig grad. Selv havde jeg ønsket mig lidt mere fokus på hvordan kontekst og miljø spiller ind. Nu vil jeg forlade tasterne til fordel for en gåtur ved Vesterhavet. For min sommerferie er, med dette følgende punktum, ved at lakke mod enden...

Anmeldt af **Peter Hagedorn-Rasmussen**, cand. techn.soc., ph.d., adjunkt ved Institut for Samfundsvidenskab og Erhvervsøkonomi, Roskilde Universitetscenter
e-mail: peterhag@ruc.dk